

DOI: 10.18832/kp201814

Brewing-Law Burghers - Part 3: Situation after World War II Právovárečná měšťanstva - část 3: Situace po druhé světové válce

Filip VRÁNA
filip.vrana@email.cz

Reviewed paper / Recenzovaný článek

Vrána, F., 2018: Brewing-Law Burghers – Part 3: Situation after World War II. Kvasny Prum. 64(3): 137–140

The final part of the study summarizes the situation after World War II. Some of the licensed companies have disappeared, the production of beer has not been restored. Another major change was the coup in 1948. Brewing-law breweries were nationalized and went to the hands of the state, which then operated them for over 40 years. An attempt is now made to map what had happened to the property of the original brewing-law burghers after 1989. Only in several cases did the state return the breweries to the descendants of the original owners, who still manage them to this day. The study illustrates this situation on several examples and summarizes the available case law of the Supreme Court and the Constitutional Court of the Czech Republic.

Vrána, F., 2018: Právovárečná měšťanstva – část 3: Situace po druhé světové válce. Kvasny Prum. 64(3): 137–140

Závěrečný díl studie shrnuje situaci po druhé světové válce. Některé právovárečné podniky zanikly, výroba piva v nich už nebyla obnovena. Další razantní změnou byl převrat v roce 1948. Právovárečné pivovary byly znárodněny a přešly do rukou státu, který v nich hospodařil přes 40 let. Autor se dál pokusil zmapovat co se dělo s majetkem původních právovárečných měšťanstev po roce 1989. Pouze v několika případech totiž stát vrátil pivovary potomkům původních vlastníků, kteří v nich hospodaří dodnes. Studie tuto situaci mapuje na několika příkladech, shrnuje také dostupnou judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky.

Keywords: beer, history, law, Czech lands, brewing-law burghers
Clíčová slova: pivo, historie, právo, české země, právovárečné měšťanstvo

1 SITUACE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Institut právovárečných měšťanstev přežil druhý světový válečný konflikt. Velké podniky, a ty kde byla převaha Němců, se hned po válce dostaly do národní správy. Příkladem byl opavský pivovar a řada dalších (Dorko, 2015). Podle pivovarského kalendáře na rok 1947 bylo v Čechách 21 pivovarů, které spravovala právovárečná měšťanstva. Šlo o následující místa: Beroun, Čáslav, Český Brod, Dobruška, Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Jaroměř, Klatovy, Nový Bydžov (částčně), Pelhřimov, Písek, Polička, Polná, Soběslav, Strakonice, Sušice, Tábor, Vodňany, Volyně, Vysoké Mýto (?), Žatec. Další 19 bylo už pod národní správou, šlo o Aš, Benešov nad Ploučnicí, Českou Lípu, České Budějovice, Dobruška, Hostinné nad Labem, Chomutov (?), Jáchymov, Jirkov, Kladruby u Stříbra, Litoměřice, Most (?), Plzeň, Prachatice, Stříbro, Šluknov, Trutnov, Vejprty, Železná Ruda. Zastavena výroba byla už v Broumově (sloučení s Olivětinem), Počátkách a Vimperku. Uvedená čísla jsou orientační a vyplývají z přehledů funkčních podniků, z kterých nelze právní povahu podniku stoprocentně zjistit. Například nymburský pivovar v tomto součtu už není, protože byl akcionován. Vedle toho ještě fungovalo 18 městských pivovarů, z nichž několik byl pod národní správou. Konkrétně šlo o následující místa: Břežnice, Cvikov, Český Krumlov, Čistá u Rakovníka, Domažlice, Horšovský Týn, Humpolec, Josefov, Kaplice, Kašperské Hory, Kutná Hora – Lorec, Náchod, Tachov, Teplá, Terezín, Verneřice, Volary, Vyšší Brod. Na Moravě a ve Slezku v fungovaly právovárečné podniky v Třebíči a Moravské Třebové, v národní správě byly v Bílovci, Jihlavě, Opavě a Svitavě. Městský pivovar byl v Krnově (Anonym, 1947).

Národní správa se v oboru výrazně rozšířila po převratu v roce 1948. Většinou se tak dělo výměry ministryně výživy Ludmily Jančkové. Dne 26. dubna 1948 byla uvalena národní správa například na poličský pivovar. Zmocněncem k výkonu národní správy byl jmenován sládek František Bittner, který podnik převzal v polovině května. Právovárečníci pak chtěli po státu ještě vyplacení dividendy za rok 1947 a vyplacení odměn za rok 1948. Doufali také v to, že si zachovají hostinec na náměstí čp. 18 s tím, že nesloužil přímo k výrobě. Od státu také marně požadovali náhradu za předaná várečná práva zapsaná v pozemkových knihách (SOA Zámorsk). Pivovar byl v letech 1950–1953 městským komunálním podnikem, pak se dostal na dva roky do svazu Orlických pivovarů v Chocni, poté se stal součástí Východočeských pivovarů v Pardubicích. V roce 1960 přešel pod Východočeské pivovary v Hradci Králové (Likovský, 2008). Jako provozovna patřil k závodu Svítavy. Poměry se zcela změnily a o investicích, údržbě nebo do konce zániku jednotlivých pivovarů se roz-

Obr. 1 Dobový pohled na pivovar v Olešnici.
(Repro z knihy Vrána, F.: Pivovar v Olešnici, s. 29)

hodovalo centrálně z krajské, případně okresní úrovně. Z Poličky samotné nemáme příliš mnoho zpráv, zda za „totality“ právovárečníci vyvíjeli nějakou činnost. Zachované archiválie o tom nesvědčí.

Existovalo ale dál právovárečné měšťanstvo v blízké Olešnici (obr. 1), kde se pivo přestalo vařit už v roce 1881. Objekt pivovaru s hostincem byl dál pronajímán. Podle zápisu z pokladní knihy k roku 1955 činily nájem z bytu hostinského 66 korun čtvrtletně a nájem z hostince za 13 měsíců byl 340 korun. Podílníkům se v tomto roce nevyplácela ani koruna. K tomu ale museli místní objekt opravovat, což činili svépomocí. V roce 1959 hrozilo zrušení pohostinství Na pivovaře. Obec zde hodlala zřídit telefonní ústřednu. „Sousedé uznávají velkou důležitost automatické telefonní ústředny, ale neschvalují zrušení pohostinství Na pivovaře, neboť tohoto jest v obci potřeba,“ píše se v replice právovárečníků (MZA, AM Olešnice). Nový systém si na prastaré „bratrstvo“ přeče jen přišel. V roce 1966 se majitelé „usnesli věnovati“ budovu bývalého pivovaru do správy MNV. Poslední schůze se uskutečnila 21. prosince 1966 v předsálí Osvětové Besedy za účasti 11 sousedů. Bylo oznámeno, že Místní národní výbor již jednal se všemi členy o předání majetku. Pouze jediný ze sousedů Richard Weis z čp. 93 byl proti. Hotovost přes 4000 korun byla rozdělena podle stanovených poměrů, obec získala 1030 korun, jednotliví sousedé po 70 korunách.

2 SITUACE PO ROCE 1989

Návrat právovárečníků na scénu přinesl až převrat v roce 1989. Stalo se to ale jen někde, protože řada bývalých právovárečných

podniků už zanikla, nebo se o jejich majetek nikdo ani nehlásil. Zmapování osudů jednotlivých pivovarů je tématem velice rozsáhlým. Následující řádky proto nenabízí kompletní výčet, ale jen situaci tam, kde se jí autorovi podařilo zjistit na základě rozhovorů s pamětníky, dostupných rozsudků soudů, případně dalších pramenů.

Například v Polné podle dostupných informací k žádosti o navrácení již zrušeného pivovaru ani nedošlo. Iniciátorem restituce byl *Klub za historickou Polnou*, který ale nepodpořila radnice, která byla historicky také podílníkem na společném pivovaru. O navrácení bývalých právovárečných pivovarů usilovali potomci bývalých právovárečnicků podle dostupných informací na více než desítku míst. Na počátku 90. let vyvíjelo činnost *Sdružení právovárečných měšťanstev*, které mělo zakládající schůzi 9. ledna 1993 v Pelhřimově. Na Vysočinu se sjeli zástupci 12 měst (např. Strakonice, Písku, Volyně, Hradce Králové, Pelhřimova, Havlíčkova Brodů atd.), ve kterých byly právovárečné pivovary. Výsledkem jejich setkání byla petice s požadavkem na vytvoření a schválení právní normy, která by jednoznačně stanovila povinnost vrátit členům *právovárečných měšťanstev* majetek, který jim byl odebrán na základě ministerské vyhlášky z července 1948. „*Právovárečníci musejí mít stejné právo na znovunabytí rodového majetku jako bývalí šlechtici a další soukromé osoby*“, uvedl tehdy předseda sdružení Jaroslav Hrabal (Anonym, 1993). Majitelé domů s právem várečným se v uvedených městech obrátili na aktuální majitele s restitučním nárokem. Soudy jejich podání ale často odmítaly a v mnohých pivovarech už se chystala privatizace.

U jednotlivých soudů včetně Nejvyššího soudu ČR nebo Ústavního soudu ČR se svými nároky neuspěli například potomci právovárečnicků ve Strakonících, Táboře, Písku nebo Pelhřimově.¹ Už československý Nejvyšší soud za první republiky konstatoval, že právovárečná měšťanstva jsou bez ohledu na různé peripetie jejich vzniku korporacemi, tedy účelovým jměním neosobním, odděleným od soukromého majetku a výhradně sloužícím k provozování obchodního podniku. Tento právní závěr pak převzal i Nejvyšší soud ČR, když konstatoval, že za první republiky o právní subjektivitě právovárečných měšťanstev neměla ustálená judikatura „*vážných pochybností*“. Potomci právovárečnicků ve Strakonících se v poslední etapě svého sporu bránili například tím, že dovozovali, že majetek pivovaru nebyl ve vlastnictví měšťanstva, ale byl mu svěřen pouze ke správě a užívání za účelem provozování živnosti vaření piva. Ani s touto argumentací ale neuspěli. Jejich dovolání v roce 2005 zamítl Nejvyšší soud ČR. Ústavní soud v případě potomků právovárečnicků v Táboře připomněl, že restituční předpisy mají zmírnit následky jen některých majetkových křivd. Listina základních práv a svobod, podle které Ústavní soud mj. postupuje, pak chrání jen právo vlastnické skutečné a už existující, nikoliv takové, které je sporné nebo má teprve vzniknout. Z dostupných podkladů vyplývá, že *judikatura se ustálila na stanovisku, že právovárečná měšťanstva*, která původně pivovary provozovala, měla vlastní právní subjektivitu. O vrácení majetku přitom většinou žádali potomci jednotlivých právovárečnicků, kterých byly často desítky. Těm ale podle soudů chyběla „*aktivní legitimize*“. Jinými slovy – bylo bezpředmětné tvrdit, že vlastníky znárodněného majetku byly v těchto případech fyzické osoby. Soudy tvrdily, že právovárečná měšťanstva měla rysy korporací na rozdíl od jejich jednotlivých členů, kteří za závazky měšťanstva nijak neručili. Podle Nejvyššího soudu, kam se řada *caus* dostala, šlo o poměrně složité případy. „*Z hlediska historie není útvaru, jehož postavení a právní poměry přinášely tolik nejasností jako právovárečná měšťanstva, která vznikala v dobách samostatného českého království*“, napsal v roce 1999 v jednom z rozsudků předseda senátu Nejvyššího soudu Oldřich Jedlička (NS, 1999).

Případ pivovaru v Poličce

Pivovar v Poličce, který byl původně právovárečným, vstoupil do začátku 90. let jako jeden z provozů spadajících pod státní podnik *Pivovary Hradec Králové*. Potomci původních právovárečnicků požádali o vrácení pivovaru na základě zákona č. 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích. Návrh na vydání bývalého majetku právovárečnicků za ně dodal sládek Jiří Váša, jehož rodina vlastní jeden z právovárečných domů. Váša u soudu zastupoval celkem 90 fyzických osob. Soudní při vedli právovárečníci zejména se státním pod-

nikem *Pivovary s.p. Hradec Králové*. Kromě pivovaru jako takového právovárečníci nárokovali další nemovitosti jako někdejší sladovnu čp. 15, restauraci Pivovar čp. 18 nebo například koupaliště, které bylo původně pivovarským rybníkem. Soudní pře byla vedena se všemi tehdejšími vlastníky – kromě *Pivovarů s.p. Hradec Králové* šlo kupříkladu o město Polička, místní zahrádkářský svaz, Restaurace a jídelny nebo o Františka Radiměřského, který už dříve koupil restauraci Pivovar na poličském náměstí.

Okresní soud ve Svitavách rozhodl ve prospěch právovárečnicků v únoru 1993, avšak pouze v případě pivovaru. Ostatní body zamítl mimo jiné kvůli už dříve podaným jiným žalobám. Soud dospěl k závěru, že pivovar být znárodněn neměl, protože podle vyhlášek ministryně výživy z roku 1948 měly být znárodněny jen pivovary, které vyrobily v roce 1937 přes 150 000 hl piva, což nebyl případ toho poličského. „*Oprávněné osoby tedy mají ... nárok na fyzické i faktické vydání nemovitosti a to v podílech, které jim náležely, popř. jejich právním předchůdcům ke dni znárodnění*“, uvedl soud (OSS, 1993).

Restituční spor vyhráli právovárečníci u svitavského okresního soudu v únoru 1993. Závěry tohoto soudu jsou v mnohém odlišné, než k čemu dospěly soudy v jiných případech. V rozsudku je přímo uvedeno, že „*oprávněnými osobami*“ byli v době znárodnění pivovaru vlastníci domů s právem várečným. „*Je pravdou, že tiito vlastníci založili společný podnik – firmu ‚Měšťanský pivovar v Poličce‘, ale pouze za účelem společného hospodaření s pivovarem, přičemž společníky byli majitelé domů právovárečných a spoluvlastnické podíly k pivovaru zůstaly jejich vlastnictvím. Nikdy nedošlo k tomu, že tyto podíly by byly např. vneseny jako vklad do společnosti*“, uvedl soud (OSS, 1993).

Poličský pivovar byl potomkům původních vlastníků předán v květnu 1994 s tím, že bylo nutné následně vykompenzovat pohledávky za investicemi, které stát do pivovaru za totality udělal. Celkem šlo o částku přes 5 milionů korun, která byla splacena v letech 1994 a 1995. Podnik získali potomci původních podílníků. Byl přetransformován na akciovou společnost, v níž má nyní většinu jedna rodina.

Obdobně, tedy ve prospěch potomků původních právovárečnicků, dopadlo soudní stání v případě Havlíčkova Brodů a Hradce Králové. Prvně jmenovaný pivovar nese název Měšťanský pivovar Havlíčkův Brod a dodnes funguje také jako akciová společnost, pivovar v Hradci Králové už zkrachoval. Podle někdejšího ředitele s.p. Pivovary Hradec Králové Josefa Racka dva soudy nezávisle na sobě rozhodly, že bývalí právovárečníci, respektive jejich potomci jsou oprávněnými osobami ve smyslu zákona č. 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích (Racek, 2017).

Právovárečný pivovar v Dobrušce

Další příkladem původně právovárečného podniku je dodnes činný pivovar v Dobrušce (*obr. 2*). Ve městě se vařilo pivo už v roce 1320. Právovárečníci podnik vlastnili až do roku 1948, kdy byl pivovar vyhláškou ministryně výživy znárodněn a začleněn zprvu pod Orlické pivovary, později pod národní podnik Hradecké pivovary. Provoz byl často na hraně zrušení. Výroba skončila pod tlakem blízkého Náchoda na šest let v roce 1985. Od dubna 1990 se stal dobrušský pivovar opět samostatným závodem a v květnu 1991 se začalo znovu vařit (Ptáček, 1991, s. 39). Dobrušský pivovar nebyl potomkům původních právovárečnicků vrácen, protože si o restituci podle někdejšího ředitele s.p. Pivovary Hradec Králové Josefa Racka nepožádali. Po letech chátrání byl roku 1996 pivovar v rámci upadajícího hospodaření státního podniku uzavřen. V červnu 2002 jej v rámci konkurzu mateřské společnosti koupila skupina českých podnikatelů. Dnes objekt provozuje firma Staročeský pivovárek, s.r.o. Dobruška spojená s jedním z bývalých majitelů pivovaru v Hlinsku.

Případ tábořského pivovaru

Žádost o restituci někdejšího majetku *Právovárečného měšťanstva v Táboře* (*obr. 3*) nevyhověl příslušný okresní soud ani Krajský soud v Českých Budějovicích, který o případu rozhodoval v březnu 1999. Stejně jako předchozí soud se omezil na otázku, zda při znárodnění nemovitostí v roce 1948 šlo v případě měšťanstva o právnickou osobu nebo nikoliv. Závěry obou soudů byly stejné, podle nich o právnickou osobu šlo, proto nebylo možné vrátit majetek na základě restitučního zákona.

Případ dostal po dovolání na stůl Nejvyšší soud ČR, který se zabýval stejnou otázkou velice obsírně. Ze stanov zjistil, že právovárečné měšťanstvo v Táboře sestávalo z 253 majitelů várečných práv ve městě, která souvisela s vlastnictvím určité nemovitosti a z 12 držitelů samostatných podílů, kteří právovárečný dům nevlastnili. Soud konstatoval, že „*z hlediska historie není útvaru, jehož postavení a právní poměry přinášely tolik nejasností, jako právovárečná*

¹ K celé problematice například viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. května 1993, sp. zn. 3 Cdo 28/93 nebo rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2000 sp. zn. 28 Cdo 1254/2000 k tábořskému případu a ke stejné problematice i rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. srpna 1999 sp. zn. 23 Cdo 1639/99, který shrnuje komplexně celou z hlediska práva poměrně složitou problematiku.

Obr. 2 Historická varna pivovaru v Dobrušce (Foto: autor, 2017)

měšťanstva“ (NS, 1999). Soud se velice podrobně zabýval historickými pohledy právníků na tuto specifickou oblast s tím, že vystupování právovárečných měšťanstev jako společností s formální jednotou osob přimělo část teorie je řadit mezi prosté společnosti a korporace, což zmínil už c.k. správní dvůr ve Vídni v roce 1904. Podle prvorepublikového Nejvyššího soudu byla právovárečná měšťanstva bez ohledu na historické peripetie vzniku právníckými osobami (dovolenými korporacemi), tedy účelovým jménem neosobním, odděleným od soukromého majetku a výhradně sloužícím k provozování obchodního podniku.

Prvorepublikový Nejvyšší soud v roce 1926 ostatně řešil v případě *Právovárečného měšťanstva v Táboře* spor o nárok na dodávku dříví z obecního lesa. Soud tehdy jednal s právovárečným měšťanstvem jako „s právním podmětem“, tedy osobou nadanou právní subjektivitou. V tomto i v jiných případech se podle Nejvyššího soudu ČR prvorepublikové soudy odrážely od skutečnosti, že právovárečné měšťanstvo bylo právníckou osobou a ustálená judikatura tak v tomto smyslu neměla žádné pochybnosti o stavu věcí. Také z těchto důvodů Nejvyšší soud ČR dovolání odmítl (NS, 1999).

Potomci právovárečníků se případ ještě snažili zvrátit u Ústavního soudu, který ale v únoru 2000 jejich návrh odmítl jako zjevně neopodstatněný. Také podle Ústavního soudu mělo *Právovárečné měšťanstvo v Táboře* v době znárodnění rysy korporace, „tedy právního a hospodářského subjektu, který samostatně nabýval práv a zavazoval se, a to přesto, že nebylo zákonného ustanovení, které by právovárečná měšťanstva za korporaci výslovně uznávalo.“ (NS, 2000)

K Nejvyššímu soudu dospěly také paralelní snahy potomků tábořských právovárečníků ve snaze o vydání souvisejícího majetku. Podání 23 fyzických osob v případě domu na centrálním Žižkově náměstí 5, kde je dnes muzeum místního pivovarnictví, nakonec v únoru 2001 zamítl Nejvyšší soud. Spory o objekt se přitom táhly od konce roku 1994. Potomci právovárečníků tvrdili, že v tomto případě byly nositeli vlastnických práv přímo fyzické osoby, to ale soudy odmítly (NS, 2001). Stejně skončily i další související spory o vydání původního majetku právovárečného měšťanstva. Řada z nich skončila u Nejvyššího soudu v Brně, některé i u soudu Ústavního.

Případ strakonického pivovaru

Dalším neúspěšným pokusem o restituci původního majetku právovárečníků je kauza ze Strakonice (obr. 4). Už v roce 1994 odmítl nároky potomků právovárečníků pozemkový úřad ve Strakonici, jehož postup následně posvětil i Krajský soud v Českých Budějovicích. Soud dospěl k závěru, že majetek právovárečného měšťanstva nenáležel vlastníkům domů, u kterých bylo várečné právo poznamenáno, a jeho jmění bylo odděleno od soukromého majetku členů právovárečného měšťanstva. Znovu se argumentovalo tím, že nemovitosti přešly na stát nikoliv z fyzických osob, ale z právnícké osoby, na což nebylo možné uplatnit restituce. Případ se dostal k Ústavnímu soudu, který věc vrátil do Českých Budějovic. Důvod byl ale jen formální, nikoliv věcný. Ústavnímu soudu v roce 1995 vadilo, že soud v Českých Budějovicích rozhodl bez jednání, přitom nešlo vůbec o jednoduchý případ. „K přirozeným právům každého člověka a občana patří právo, aby ve složitém procesu nalézání práva

a spravedlnosti mu alespoň jednou bylo umožněno předstoupit před nezávislý soud,“ uvedl Ústavní soud v odůvodnění (ÚS, 1995).

Celkového vítězství se ale potomci strakonických právovárečníků nedočkali, jak o tom svědčí dvě usnesení Nejvyššího soudu z let 2002 a 2005, která se týkala sporu o vydání celkem tří domů čp. 220, 375 a 29. V obou případech vystupuje mezi žalobci 47 osob, kteří už předtím neuspěli u Okresního soudu ve Strakonici ani u Krajského soudu v Českých Budějovicích. Podle těchto soudů bylo *Právovárečné měšťanstvo ve Strakonici* historicky právníckou osobou složenou z vlastníků nemovitostí, kterým náleželo právo várečné. Odvolací soud zdůrazňoval, že u obdobných případů je třeba sledovat zápisy do pozemkových knih, kompetenci orgánů právovárečného měšťanstva a tedy způsob vytváření jejich autonomní vůle a jednání pod kolektivním jménem bez uvádění jednotlivých členů měšťanstva. Dalším důležitým bodem bylo udržování a obnovování měšťanstva bez ohledu na vůli osob podílníků jako důsledek spojení podílů s realitami (městskými domy). Podle těchto hledisek šlo podle českobudějovického soudu o právníckou osobu. S tím ale druhá strana sporu nesouhlasila a tvrdila, že majetek strakonického právovárečného měšťanstva postrádal pro právnícké osoby typické oddělení majetku od majetku jednotlivých členů měšťanstva. Nejvyšší soud v obou případech dovolání odmítl (NS, 2002; 2005). Strakonický pivovar byl nakonec zprivatizován a jeho majitelem je od roku 2004 město.

3 ZÁVĚR

Existovala-li na přelomu 19. a 20. století v českých zemích více než stovka právovárečných měšťanstev, dnes už mezi fungujícími firmami najdeme v obchodním rejstříku jen Měšťanský pivovar v Poličce a Měšťanský pivovar Havlíčkův Brod. V obou případech jde o akciové společnosti. Ve Strakonici místní pivovar po privatizaci provozuje firma *DUDÁK - Měšťanský pivovar Strakonice, a.s.*, kterou stoprocentně vlastní město. Zmínit můžeme ještě společnost *Měšťanský pivovar v Kutné Hoře*, ta ale nemá nic společného s právovárečnickými. Jejím stoprocentním vlastníkem je společnost *SMART FOR YOU a.s.*, která obnovila i výrobu piva v Břeclavi a totéž činí v Kutné Hoře. Snahy o obnovu pivovarnictví v historických areálech jsou ještě patrné ze strany radnic v Domažlicích a Litoměřicích. Činnost, ovšem bez pivovaru, vyvíjí také už zmíněné *Právovárečné měšťanstvo v Plzni*. To je prakticky vše, co zbylo z kdysi slavné historie právovárečných měšťanstev.

Ostatně jak už jsme zmínili, platný právní řád České republiky už nezná právo várečné, které by bylo spojeno s vlastnictvím domu. Zdá se tedy, že z hlediska dějin právovárečná měšťanstva svůj historický odboj prohrála. Dějiny tak nevyslyšely přání Vladimíra Mandla z roku 1933, aby právovárečná měšťanstva ještě dlouho čelila novým formám společenského podnikání s takovým zdarem, jak se jim to dařilo ještě za první republiky. „Pravilo-li se „Základem svobodného státu jest svobodná obec“, můžeme říci též „Základem kvetoucího státu jest kvetoucí obec“, a právovárečná měšťanstva vydobyla si významu předního hospodářského činitele ve všech městech, která dovedla včas oceniti jejich hodnotu,“ napsal Mandl na závěr své knihy o právovárečných měšťanstvech (Mandl, 1933).

Obr.3 Část areálu bývalého pivovaru v Táboře, konkrétně jde o sladovnu. (Foto: autor, 2016)

Obr. 4 Detail strakonického pivovaru. (Foto: autor, 2013)

REFERENCES / LITERATURA

- Anonym, 1947: Pivovarský kalendář 1947.
 Anonym, 1993: *Právozárečná měšťanstva posílají petici Parlamentu ČR*. Zpráva ČTK, 9. ledna 1993.

- Dorko, B., Korbelářová, I., et al., 2015: *Opavský pivovar*, s. 78. ISBN 978-80-905991-4-7.
 Likovský, Z., 2008: *Pivovary Českých zemí 1948–1989*, VÚPS, Praha, s. 68.
 Mandl, V., 1933: *Právozárečná měšťanstva v Čechách*, Orbis, Praha, s. 27.
 MZA, AM Olešnice: Státní okresní archiv Blansko (pobočka Boskovice), AM Olešnice, *Protokoly ze schůzí právozárečného měšťanstva 1905-1966*, i.č. 656, karton 40, folio 98.
 NS, 1999: Rozsudek 23 Cdo 1639/99 ze dne 16. srpna 1999.
 NS, 2001: Rozsudek 28 Cdo 2000/99 ze dne 6. února 2001.
 NS, 2002, 2005: Rozsudky 28 Cdo 1963/2001 ze dne 10. dubna 2002 a rozsudek 28 Cdo 1948/2001 ze dne 24. srpna 2005.
 NS, 1999: Archiv autora 23 Cdo 1639/99.
 OSS, 1993: Rozsudek Okresního soudu ve Svitavách 5C 287/92-124. Archiv pivovaru v Poličce.
 Ptáček, J., 1991: *Dobrušské pivovarnictví 1320-1991 : Kapitoly z dějin dobrušského pivovarnictví v sedmi stoletích*, s. 39.
 Racek, J., 2017: *Korespondence autora s Josefem Rackem, podnikovým ředitelem s.p. Pivovary Hradec Králové*.
 SOA Zámorsk: Státní oblastní archiv v Zámorsku, fond Měšťanský pivovar Polička, kniha 5: *Protokoly schůzí správní rady (1940–1948)*.
 ÚS, 1995: IV. ÚS 113/94 ze dne 15. května 1995.
 ÚS, 2000: ÚS 560/99 ze dne 22. 2. 2000.

Manuscript received / Do redakce došlo: 03/07/2017
 Accepted for publication / Přijato k publikování: 02/10/2017